

Pávai István

Változatok Farkas Pál dalaihoz

A *Zenetudományi dolgozatok* legújabb kötetében (Bp. 1981) DOMOKOS Pál Péter *Új énekek — amellek Farkas Pál tamási nótárius által költek üdőről üdőre 1773 és 1810 között*, címen egy 1749-ben született tolnatamási jegyző terjedelmes kéziratának zenei vonatkozású részeit teszi közzé. A közölt 18 dallam stílusa szerint a régi, XVIII. századi műdalaink, kollégiumi diákdalaink közé tartozik, szoros rokonságot tartva a korabeli verbunkos zenével is. Közülük négyhez sikerült DOMOKOS Pál Péternek változatokat találnia. Ezek sorát szeretném bővíteni néhányal.

1. A 3. szám alatt az alábbi dallamot találjuk a szóban forgó tanulmányban:

„A midőn a tanuló ifjúság ki fog menni az erdők felé utazás közben fog mondattatni, költi Farkas Pál által 1807. Ad notam: *Meum nomen est Adophus. No. 2*”

Szép zöld erdő, hozzád jö - vünk,
 hozzád jö - vünk,
 Vig napunkra szállást kérünk,
 Ke-be-led-be enyhítsd szívünk,
 Kedves Phö - bus! Óh, ké - - rünk.

1. kotta. Farkas Pál kéziratából, DOMOKOS Pál Péter közlésében (1981) 3. szám

Ím Zephyrusz szép hajnalban
 szép hajnalban
 Lebeg zöld fák árnyékában
 Készen vár gyöpös tanyánkban
 Harmat gyöngyel a nyakában.

Édesgeti szüz szívünket
 szüz szívünket
 Rendet csókolgat bennünket
 frissesíti az testünket
 neveli örömmünket.

Phoebus aranyszáll hajait
 száll hajait
 Lebegteti mint nyilait,
 föl buzdította madarait
 zöngik szép áriáit.

Kövessük mi is ezeket
 is ezeket
 Kezgyük renddel énekünket
 Töltsük ki hanggal egeket
 Vidámitsunk sziveket.

Siess Flora nagy pompákkal
 nagy pompákkal
 Szüz leányid virágokkal
 Terheld rozmarin szálakkal
 kedvezz szép illatokkal.

Készíts elő koszorukat
 koszorukat
 köss borostyán zöld ágakat
 Rakd fejünkre mind azokat
 im ajánljuk magunkat.

A fenti dallamnak egy más szöveggel, de azonos versszerkezettel énekelt népi változatát az udvarhelyszéki Siklódon találtam meg 1975-ben. Énekelte az akkor 85 éves Gáspár Dénes:

Poco rubato $\text{♩} = 65$

Az én nevem szeren-csét - len,
szeren-csét - len,
A - mi - ó - ta ér - de - met - len,
Hisz a - vi - lág oly ke - gyet - len
Sik - lód bér - ce - i kö - zött

2. kotta. Gyűjtés Siklódon, 1975.

Csak egy vót akit szerettem,
kit szerettem,
Akit elveszteni féltem,
Akit, midőn nem reméltem
(:Elnyelte ja sötét sir.:)

Mi hát nekem ez a világ?
ez a világ?
Elhervadt egy ékes virág.

Éltem vele nyugvóra vár,
(:Napom letűnt örökre.:)

Vitorlámát összeszedem,
összeszedem,
Híremmel nem dicsekedem,
Reményemet köddel fedem
(:Elmúló test alatt.:)

2. Az 5. szám alatti dallam eredeti jelzetével:

No. 4. Ad notam: *A kajári laponon, elveszett a kalapom*

Mos-tan ki, ki tán - tzol - jon,
Ked - ve szerint ugrál - jon.
Ta - ni - tónk is vi - gad - jon,
Vig kedvet ne - künk ad - - jon.

3. kotta. Farkas Pál kéziratából, DOMOKOS Pál Péter közlésében (1981) 5. szám

Húzd a nótát fizetünk
Hegedükben majd vetünk
Most vagyon legjobb kedvünk,
Kedvünk szerint most élünk
Senmiben sincs szükségünk.

Járdd meg Pista tántzodat,
dobd el mostan Tezkádat
döntsd ki minden téntádot,
dobáld hajgáld labdádat.

Jantsi János jól járgya,
Peti Jóska cifrázza
Cziffra Miska hármozza
sarkantyuját jól rázza.

Rakd a lábod kegyessen
megy a nóta ékesen
tégy figurát rendessen,
tartsd testedet kénessen

A közreadó megjegyzése: „Az egész irodalmát, hazai és külföldi kapcsolatait BARTHA az *Ötödélszáz énekek* 395. számú dallamjegyzetében teszi közzé. „Pontosan a BARTHA Dénes közölte változatok teszik lehetővé, hogy ezt a dallamot összefüggésbe hozzassuk DOMOKOS Pál Péter *Hangszeres magyar tánczene a XVIII. században* (Ép. 1978) című könyvének 107-es számával:

4. kotta. UNGRISCHR 6. az esztergomi Bibliotheca 33 164. számú kottás kéziratából (Domokos Pál Péter 1978. 107. szám)

3. A 12-es szám alatt közölt négysoros dallam elő- és utótagja között nincs lényeges különbség. Csupán az utótag első két üteme került egy kvárttal mélyebbre az előtag kezdeténél:

Vi - ga - dozzon ki - ki it - ten,

Lá - ba tántzra ké - sen lé - gen,

sült gesz - te - nye min - den készen,

zöng mu - si - ká min - den részen,

jó bo - roknak is bőv - sé - ge,

a - rany esöppök - kel ke - ver - ve,

hi - res To - kaj szép Tar - hegye,

Hár - cán, Vil - lán tsu - tsos földgye
szül - ték ezt mind ked - vünk - re.

5. kotta. DOMOKOS Pál Péter 1981. 12. számú dallam

Ez a dallam, olyan formában, ahogy az előtagban látható, megtalálható hangszeres népi változatban szinte mindenhol, ahol a forgós-forgatós típusú régies párostáncunk (népi elnevezéssel *forduló, sebes, forgatós, maroszéki, erdélyes, vármegyés, korcos* stb.) előfordul, tehát Maroszáéken, Udvarhelyszéken, a Felső-Maros mentén és a Mezőség keleti szélén. Összehasonlításuképpen lássuk LAJTHA László *Kőröspataki gyűjtésének* (Bp. 1955.) 8. számú dallamát, amelynek utótagja azonos a fenti dallam előtagjával:

6. kotta. „Erdélyes” LAJTHA László: *Kőröspataki gyűjtés* 8. sz. dallam

(További változatok: ALMÁSI István—HERTEA, Iosif 245 népi táncdallam 37. sz. előtagja Nyárádmagyarósról, 208. sz. utótagja Makfalváról.)

4. Végül a 15. számú dallam:

Ut-zu Pis-ta, A-be-cis-ta, járgunk még egy Tött lej-tött.
 a Tött mondgya, gyakran szorgya, vis-holtz kláphite még ket-tőt,
 jol ma-gassan, no-sza gyorsan Ugorgy Pajtás e-ge-kig,
 a fris ugrást, lej-tő járást jár-gyuk Jóska vé-ges-sik.

7. kotta. DOMOKOS Pál Péter 1981. 15. számú dallam

A dallam utótagja (különösen annak harmóniatartalma) gyakran előfordul verbunkos melódiák záróperiódusában. Két közelebbi példát idézek az említett XVIII. századi tánczenét tartalmazó gyűjteményből. Az elsőben (108. sz.) a nyitóperiódus is hasonló, a másodikban (113. sz.) csak a záró:

This musical score consists of four systems, each with a treble and bass staff. The music is in 2/4 time and features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The key signature has one sharp (F#). The first system has a repeat sign at the end. The second system has a repeat sign at the end. The third system has a repeat sign at the end. The fourth system has a repeat sign at the end.

8. kotta. HUNGARICE az esztergomi Bibliotheca 33 164. számú kéziratából

This musical score consists of four systems, each with a treble and bass staff. The music is in 2/4 time and features a rhythmic pattern of eighth and sixteenth notes. The key signature has two sharps (F# and C#). The first system has a repeat sign at the end. The second system has a repeat sign at the end. The third system has a repeat sign at the end. The fourth system has a repeat sign at the end and a fermata over the final note of the treble staff.

9. kotta. SALTUS HUNGARICUS Mártonfi István kéziratából (Csíkсомlyó, 1813)
DOMOKOS Pál Péter 1978. után

István P á v a i

VARIANTEN ZU DEN LIEDERN VON PÁL FARKAS

(Auszug)

Pál FARKAS, Notar in Tolnatajási (Komitat Tolna, Transdanubien), schrieb zwischen 1773 und 1810 eine umfangreiche Liedersammlung nieder, wobei er auch 18 Noten aufgezeichnet hatte. Die Noten wurden 1981 von Pál Péter DOMOKOS veröffentlicht. Unter den Melodien sind Kunstlieder und Studentenlieder aus dem 18. Jahrhundert. Zu einigen Melodien zitiert der Verfasser Varianten vor allem aus der siebenbürgischen Volksmusik. Diese helfen den Forschern, den Platz der von Pál FARKAS aufgezeichneten Melodien in der ungarischen Musikgeschichte und der ungarischen Volksmusik zu bestimmen.

Tófalvi Zoltán

A korondi fazekasság rövid története

Korondot a fazekasság tette egyedülállóvá az erdélyi települések sorában. A közel 2000 embernek mindennapi kenyeret, megélhetést biztosító fazekasság elemi erővel vált közismertté. Paradox módon mégis ezt a fazekasközpontot ismerjük a legkevésbé. Bár az utóbbi években egyre több az értékelő tanulmány, a szakmunka a kerámiáról, a korondi agyagművészetről jobbra csak ad-hoc újságcikkek, riportok jelentek meg, amelyek meg sem próbáltak a népi mesterség sokrétű bemutatásával.¹ A teljességre törekvő áttekintés még várat magára.

Mi teszi szükségessé a történelmi visszapillantást? Először is: meglepő homály fedi a korondiak számára valóban az életet jelentő fazekas mesterség helyi múltját. 1616-tól, amikor felbukkan az első, eddig ismert legkorábbi írásos adat, a korondi „sárkovácsok” élete nem más, mint szakadatlan harc a székelyudvarhelyi fazekas céh mestereivel, akik hol kontárkodással vádolják a korondiakat, siklódiakat, szolokmaiakat, hol pedig arról panaszkodnak, hogy ismét házaló korondi fazekast fogtak el.² Hogy milyen erős, nagy tekintélyű akkoriban a székelyudvarhelyi fazekas céh, bizonyítja: a marosvásárhelyiek 1612. január 16-án kelt szabályzatukat az udvarhelyiektől vették át.³

Szükségessé teszi a történelmi áttekintést az a sajnálatos közzelfogás is, amely a korondi fazekasságot kizárólag a giccs-termelés Prokruosztész-ágyába szorítja.

I.

Korond a Sóvidék egyik legrégibb települése. Az 1333-as pápai tizedjegyzékben több faluval egyetemben szerepel,⁴ míg a szomszédos Sófalváról csak a XV. század végéről, Atyhárol pedig a XVI. századból vannak írásos emlékeink.

A korondi fazekasságról az első átfogó és alapos jellemzést ORBÁN Balázs adta, aki kiemelte a fazekasságot mint alapfogalalkozást:

„A havas alatti Korondnak kevés művelhető földje van, de terjedelmes havasain annál több legelője, ezért a marhatenyésztés főtenyező itt, és a fazekas mesterség, mert Korondon minden ember fazekas is, itt készülnek azon mázatlan és hallatlan olcsó cserépedények, melyek egész Székelyföld, kivéve Csíkot, konyhakellékeit

¹ A fazekassággal kapcsolatos kiadványok: SLATINEANU, Barbu, Paul H. STAHL, Paul PETRESCU 1958, NICOLESCU, Corina — Paul PETRESCU 1974. — Fazekasközpontokról megjelent fontosabb tanulmányok: BANATEANU, Tiberiu 1957, 1962—1964, VÉGH Olivér 1977 — A fazekasság műszókincséről VÖÖ István 1965, KÓSA Ferenc—VÖÖ István—ZSEMLEI János 1960.

² JAKAB Elek—SZÁDECZKY Lajos 1901. 353.

³ BALOGH Ödön 1972. 315.

⁴ Documente . . . 1954. 109.